

Alain Guy

“Vives era un gran europeu”

Alain Guy, professor universitari a Tolosa Mirail i un dels màxims especialistes a França sobre Lluís Vives.

Alain Guy és professor honorari a la Universitat de Tolosa Mirail. Deixeble de Gaston Barlucard i d'Henri Guittou, Alain Guy és autor de *Les philosophes espagnols d'hier i d'aujourd'hui (Els filòsofs espanyols d'ahir i d'avui)* i *Vivès, l'humaniste engagé (Vives, l'humanista compromès)*. És considerat actualment un dels més grans especialistes a França de la vida i de l'obra de Joan Lluís Vives.

—¿Vives és llegit actualment en francès?

—A condició que estigui traduït, perquè les traduccions malauradament daten sobretot del segle XVI o XVII, en francès antic. Desitjaria que hi hagués més joves especialistes, però ja no sóc l'únic i he format joves estudiants en el meu centre de filosofia ibero-americana de Tolosa que podran posar Vives a l'abast del gran públic. En particular els seus tractats de pedagogia. Vives és un mestre de saviesa i aquesta saviesa humana es basa en la pau i en l'esperit social però és capital que la posteritat recordi Vives com el gran reformador, en el renaixement, de l'educació. Va estar imitat per Rabelaix, d'això, n'estem segurs, i va ser llegit per Montaigne, que el cita en dos o tres ocasions, i per Descartes, que també el cita en el *Tractat de les passions*. Però després és eclipsat per la filosofia alemanya. Com que era considerat un cristià fervent igualment que un humanista, a l'inici del segle XVIII, França, sobretot la filosofia dita de les Llums, va ignorar una mica Vives i va considerar que els problemes que ell havia tractat ja estaven superats. No fa gaire temps, a Suïssa, Madame Vadier va iniciar la represa, amb un llibre bastant bo publicat cap a l'any 1900, sobre la institució de la Pasqua Cristiana. Després hi ha hagut Jules Lemaitre, crític i acadèmic, que va consagrar tres fulletons en el *Journal des Débats* a la traducció de l'obra de Vives. En ells va mostrar els aspectes més aviat masculins de Vives però no se li po-

dia demanar l'impossible. Tot i això al final Lemaitre ret homenatge a la idea que Vives es feia de les dones sàvies. En lloc de burlar-se'n, les lloava i volia que la dona, sobretot en els cercles alts de la societat, no sigui una Agnès. A més hi ha hagut especialistes com Parmentier que a finals del segle XIX va insistir en el vessant pedagògic de Vives i que ha demostrat que era un home extraordinari que deia que els alumnes havien de tenir un règim d'educació bastant liberal, que recomanava que el lloc d'estudi no fos massa austera. Quant al contingut de l'ensenyament, Vives, que tenia un esperit enciclopèdic, és a l'origen d'aquella exigència que feia Montaigne: el cap ben ple, però també ben fet.

—¿Era, tanmateix, partidari d'imposar disciplina mitjançant els càstigs físics?

—Però només per als casos extrems. Hi ha uns passatges, en efecte, en què s'hi mostra partidari, però són tributaris de l'època. Fins i tot en un home progressista. Sabeu, el mateix Fènelon el va plagiar. A Txecoslovàquia, a Bohèmia, Comenius, que és del segle XVII, gairebé cita a cita, el va plagiar en el seu tractat. Els anglesos també. Hi ha tota una tradició tant a França com arreu que neix de la pedagogia de Vives.

—¿El gran introductor de Vives a França, després de Marcel Bataillon, és tanmateix Alain Guy, no?

—Bé, sí, ho reconec, Vives m'ha agradat molt des de l'inici i en particular la seua *Introduccio et Sapientia*, que és un llibre extraordinari. Socialment, aleshores, respecta l'ajuda als necessitats, però Vives és partidari d'una organització laica de la beneficència, no volia que se n'encarregaren els convents. No perquè fos anticlerical, perquè no era antireligiós, sinó, al contrari, perquè pensava que és un problema que s'havia de tractar en aquest nivell.

—¿És a través del vostre conegut interès per la filosofia hispànica que us heu

interessat per Vives? ¿Com s'ha fet l'encontre?

—Efectivament, és a través de la filosofia hispànica. Jo havia après l'anglès, era a París, i estudiàvem anglès, no havia après ni una gota d'espanyol, només un poc d'italià. Però quan va començar la guerra civil, quan els d'esquerra vam prendre posició contra el franquisme, vaig aprendre una mica d'espanyol. Evidentment he après l'espanyol tot sol, no sóc llicenciat d'espanyol. Sóc doctor en filosofia. I he hagut de llegir textos en castellà, en català i fins i tot en gallec, en basc no. He abandonat. Sóc incapaç de llegir el basc...

—¿Pel que fa a la filosofia ibèrica, heu picat fort, no? Fray Luis de León, Unamuno, Ortega y Gasset.

—Sí, sí. Ho confesso sense modèstia, sí. Vaig tenir gran desgràcia en la meua vida privada, l'any 49, i em vaig immernir en la cultura, des d'aquell moment i cada dia. A més no he parat d'ensenyar. Per això tinc una passió tan gran per les Espanyes, per la península en les seves diverses comunitats autònomes. És així que Vives em va agafar. Tinc tres homes en la meua vida a Espanya: Luis de León, Vives i Unamuno. Són els que prefereixo. Són uns precursors. Ortega també m'agrada, però menys.

—¿I entre els actuals?

—Entre els actuals hi ha un català desparegut fa un any, Josep Ferraté Mora, que he conegut molt i rebut a casa meua a Tolosa unes quantes vegades. L'admiro molt. Sóc partidari del pluralisme. Crec que una revisió de Vives pot fer aportacions ben interessants, principalment en aquest vessant educatiu, perquè, els conversos—Vives era fill i net de jueus conversos—, són d'una fina extraordinària, potser perquè han estat desgraciats, i això es transmet. Per tot això hauria de ser estudiat com ho va ser a Alemanya als segles passats sobretot.

—¿Com expliqueu aquest endarreriment?

Alain Guy.

P.CODONYAN

ment de França en el seu estudi?

—Crec que la llegenda negra ha estat més gran a França que a qualsevol altre lloc, una mena d'antiespanyolisme col·lectiu, no anticatalanisme, no hi ha cap raó, però de lluny no s'hi veia la diferència. També hi ha hagut totes aquestes guerres entre França i Espanya fins al tractat de Westfàlia. I després de tot això hi ha hagut aquesta catàstrofe del franquisme. A França l'hispanisme ha tornat, tanmateix, abans del final del franquisme. No és comparable des de la transició democràtica. Ara hi ha moltes més investigacions sobre Espanya i d'aficionats. Vives és un dels triumvirs de l'humanisme. Erasme, va ser el primer, Vives el segon i Budé el tercer, encara que és menys filòsof que ell. Vives és el més filòsof dels tres.

—¿Però Vives no va "regnar" al seu país d'una certa manera, va marxar i ja no hi va tornar mai més?

—Sí però va passar sis setmanes a la presó perquè donava suport a Caterina d'Aragó, fet que prova la seva adhesió a Espanya. Si no hi va tornar, va ser perquè temia un poc per la seva vida. Hem de tenir en compte que el seu pare va ser cre-

mat viu el 1509, la seva tia va ser cremada viva abans, i, quant a la seva mare, vint anys després de la seva mort, la Inquisició va desenterrar els seus ossos i els va cremar. Aleshores Vives va pensar que no hi podria ser lliure. Li van proposar d'anar a Alcalà però no va acceptar sense donar més precisions. Quan es va descobrir que era de família jueva, va ser un boom. Els franquistes van emmalaltir quan van conèixer el seu origen jueu. Penseu que l'Institut Juan Luís Vives de filosofia, a Madrid, fundat durant el franquisme havia pres Vives com el parangó, l'exemple mateix de la puresa de sang.

—El mexicà Enrique González i González denuncia en el seu llibre el fet que el franquisme va fer de Vives un ultraconservador i parla de gran manipulació...

—No he llegit aquest llibre, ara bé potser aquesta manipulació podia ser inconscient ja que el coneixien poc. Fins i tot quatre segles després hi ha coses que no coneixem encara. Però Vives era un gran europeu, al meu parer. Va viure a l'exili, va veure el millor de cada poble, i va veure també els aspectes més dolents. No va tornar tampoc a Anglaterra després del seu empresonament. A a París, sí que hi

va tornar a pesar de tot el mal que va dir dels "Sorbonars", que sovint eren espanyols. Crec que Vives té un costat quixot, era molt menys prudent que Erasme, que tenia por. Penso que Vives és realment el doctor mel·liflu, el doctor amb paraules tan dolces com la mel, és així que se l'anomenava i ho mereix perquè era un home que va rebutjar tota mena de violència però sense ser el bé belant, amb la seva dignitat.

—¿També es va oposar als prínceps de la seva època, no?

—Sí, sobretot contra Enric VIII però també contra Carles V quan mantenia presoner Francesc I a Madrid. És una gran figura. No es pot trobar una taca en la seva vida.

—¿Per què hi ha aquesta mena de vel negra sobre Vives a França on tanmateix s'estudia Erasme?

—Perquè Erasme era un nòrdic i la filosofia nòrdica té una mena de prestigi. No hem d'oblidar que una gran part del país, i la seva capital París, es troba al nord. Erasme mateix deia "Hispania non placet", 'no m'agrada Espanya', i no hi donava explicacions però finalment s'ha sabut que era perquè hi havia massa jueus.

Tetúlia 'Vives, l'uropeu'

La tertúlia "Vives, l'uropeu", convocada la setmana passada a Perpinyà en el marc d'Estivales va aplegar més de tres-centes persones. Era la primera vagada que, a l'estat francès, es dedicava unencontre a la personalitat i a l'obra de Joan Lluís Vives, l'humanista valencià.

Els organitzadors d'aquesta tertúlia, Núria Lacour i Joan Miquel Henrich (sorpresa pel seu èxit) l'havien justificat amb un motiu anecdòtic: continua corrent la llegenda d'una ascendència paterna perpinyanesa del filòsof i una circumstància commemorativa: la celebració del cinquè centenari del seu neixement.

La tertúlia tingué lloc en un saló i al pati de l'Hotel Pams, avui dia seu d'una Euroregió i, anys enrere, biblioteca municipal. També va servir de bressol al moment de la resurrecció de la Universitat de Perpinyà.

Sis insignes vivistes hi van participar. Jehane Doloncle, antiga professora de filosofia d'ensenyament mitjà i de l'escola de mestres i estudiant de psicopedagogia, va sintetitzar els continguts innovadors i, segons ella, fins i tot revolucionaris i fundadors de la pedagogia moderna que va fer Vives.

El filòsof Alain Fuy, de la Universitat de Tolosa, molt conegut i respectat a totes dues bandes del Pirineu pels seus treballs sobre grans pensadors hispans (Luís de León,

Ortega i Gasset i Unamuno, però també Lluís, Arnau de Vilanova o Anselm Turmeda) és autor de l'única monografia editada aquests últims vint-i-cinc anys sobre Vives. En la seva ponència va reiterar la defensa de les posicions socials de l'autor de *De subventionem pauperum*. Un punt de vista progressista, democràtic i gairebé socialista.

Imprescindible en aquesta tertúlia era el gran intel·lectual Miquel Batllori (amic de Perpinyà). Va tractar les relacions de Vives amb el pensament agustinian. Com s'ha de saber, Vives va escriure *comentaria* als vint-i-dos llibres de la *Civita Dei* de Sant Augustí, feina encomanada a Erasme. Aquesta obra espera encara ser traduïda.

El pare Batllori, que es confessa "més erasmista que no pas vivesià", intenta demostrar que l'interès per Vives és degut més al pedagog que no pas al filòsof, al seu parer bastant secundari.

Discrepa totalment d'aquesta avaluació la filòloga llatinista francesa Andrée Comparot, professora a la Universitat de Rennes (a Bretanya). Per ella, no hi ha cap dubte: "Vives és el més gran filòsof de tot el segle XVI, és ell qui transforma profundament les mentalitats del seu temps".

Andrée Comparot és autora del llibre *Amour et Vérité* dedicat a tres pensadors: Vives,

Miquel Batllori, Andrée Comparot i Ismael Roca.

P. CODONYAN

Sebond i Montaigne. Sebond és el nom amb què es coneix a l'estat francès Ramon de Sibuida, qui —en el primer terç del segle catorze— va ser professor de medicina i de filosofia a la Universitat de Tolosa de Lengüadoc de la qual també fou rector. Segons la filòloga, que ha treballat sobre les arrels jueves de Michel de Montaigne (la seva mare era de família conversa hispana), "hi ha un lligam entre Vives (l'emigrat de Bruges) i el filòsof d'Aquitània, i aquest lligam es diu Alvaro de Castro, un dels amics i protectors de Vives".

La breu durada de la tertúlia (tot i que es va prolongar més de tres hores sense cap pausa) no va permetre aprofundir tots els temes (en particular el tema del dret en l'obra de Joan Lluís Vives enfocat pel professor valencià Ismael Roca i

Melilla) però va aixecar per part del públic moltes interrogacions (i un inici d'enfrontament entre "tomistes" i "antitomistes").

La curiositat per Vives a Catalunya Nord no s'apaga amb aquesta tertúlia, ja que s'ha anunciat que un treball sobre la pedagogia de l'humanista serà presentat a la propera "Universitat Catalana d'Estiu" de Prada de Conflent, i que —aquesta tardor— serà rebut a Perpinyà el professor mexicà Enrique González González, màxima autoritat internacional pel que fa als estudis vivistes.

Andrée Comparot acaba de portar al francès l'*Adversus pseudo dialecticos*, el famós pamflet vistat en contra dels universitaris parisiens. És una de les escassíssimes coses traduïdes al francès.

Pere Codonyan

—¿A més de l'oportunitat de celebrar el cinquè centenari del seu neixement, el fet que estiguem a les portes de l'Europa unida fa més important un nou interès per Vives?

—Crec que aquí esteu al centre de la qüestió. Cal uns "próceres", com es diu en castellà, són homes d'elit que cal proposar. No vull parlar del culte als herois però sóc com Bergson, sóc bergsonià de formació, és bo que hi hagi monstres humans així. Estic en contra del culte a la personalitat, però quan es veu que aquesta

gent va acomplir una missió, que van tenir una vocació humana, europea i mundialista... fins i tot ara podrien tenir un paper ja que les Espanyes són dins el mercat comú...

—Heu treballat també sobre Arnau de Vilanova, Anselm Turmeda, ¿quins lligams trobaria entre ells i Vives?

—Són tres persones que tenen, com es diu, el clatell rígid, és a dir que no els va agradar doblegar-se a les potències d'aquest món. Això quant a la forma, pel que fa el fons veig una atenció a l'obra que no

trobo tant en països com Alemanya, que tanmateix estimo perquè ells són més sensibles a la societat, a la vida social, a la multitud, mentre que entre nosaltres, francesos inclosos, almenys els del sud, hi ha una sensibilitat cap a la persona, cap a l'individu amb totes les seves connotacions corporals, psíquiques i fins i tot religioses. No hem estat mai temptats pel panteisme.

Jaume Queralt
Pere Codonyan